

MÚZEUMI KURÍR

1969. OKTÓBER

1. SZÁM

1969-72

1-10

Beköszöntő

A Hajdú-Bihar megyei Múzeumbartok Köre nagy vállalkozásba kezd akkor, amikor más múzeumokhoz hasonlóan rendszeresen kiadni szándékozott körlevéllel kívánja tagjait, a múzeumügy barátait, az érdeklődőket ösztönözni. Ennek a körlevélnek, ami a Múzeumi Kurír címet viseli, nagyon nehéz volna a profilját meghatározni. Hírek, apró tájékoztató cikkek mellett rövidebb-hosszabb adatközléseket, dolgozatokat is közöl majd. Különös érdeklődéssel kívánja figyelemmel kísérni a honismereti mozgalmat, a különféle szakkörök munkáját, a szerteágazó gyűjtőmozgalmat. Összefoglalva: ösztönöz a kapcsolatot, tájékoztató szolgálat, a múzeumügy társadalmisítását elősegítő eszköz kíván lenni. Terveink szerint évente négy alkalommal jelenik meg az itt látott formában, ezer példányban.

Most, amikor ezzel az új kiadvánnyal kopogtatunk a múzeumügy barátainak ajtaján, szíves bebocsájtást kérve, azt is kívánjuk, hogy a múzeumi művelődés lehetőségeit felhasználók, a múzeumbartok tábora növekedjék. Juttassa el minden múzeumbart ezt a körlevelet családja érdeklődő tagjaihoz, ismerőseihez, munkatársaihoz, hívja fel figyelmüket a múzeum munkájára, szerezzen új tagokat Múzeumbartói Körünknek. Munkánk csak akkor lesz sokrétű, akkor válik eredményessé, ha sokan, egyre többen vesznek részt benne.

A Múzeumi Kurír első száma az 1969. évi múzeumi hónap alatt jelenik meg. Múzeumi hónapunkat ezáltal is gazdagabbá, emlékezetesebbé kívánjuk tenni. Kérjük fogadják a Múzeumi Kurírt szeretettel.

MÚZEUMI KURÍR

A Hajdú-Bihar megyei Múzeumbartok Köre körlevele
Megjelenik évente négy számban
Szerkesztő: dr. Dankó Imre
Szerkesztőség: Debrecen, Déri Múzeum, Déri tér 1.

Egy módszertani felvetés gyűjtő-numizmatikusaink részére

KAHLER FRIGYES

A magyar középkor és korai újkor témakörében gyűjtő numizmatikusaink dicséretes módon tudományosan értékelhető gyűjteményeket állítanak össze.¹

Számos gyűjtemény anyaga szakszerűen rendezett és szinte kínálja a különböző természetű érdekes témák feldolgozását.² Igen ritka azonban az olyan gyűjtemény, amelyből kitűnik az egyes darabok lelőhelye, a feltalálás ideje és a helyszín egyéb lényeges körülményei.

A leletek túlnyomó többsége ma már rendszerint múzeumaink anyagát gazdagítja ahol a feldolgozás szempontjából szükséges adatokat megfelelően rögzítik.

Számos úgynevezett *szórványlelet* kerül azonban napjainkban is magángyűjtők birtokába, akik a néhány darabból álló leletet beolvasztják gyűjteményükbe, évszám, verdejegy vagy variációs szempontok szerint. Elmulasztják azonban e darabok „nacionáléjában” feltüntetni a találás pontos helyét, idejét és a még fennforgó lényeges körülményeket. Ezzel az anyagot sok esetben tudományos értékelhetőségétől fosztják meg.

Lehetetlenné teszik az esetleges további módszeres feltárást, az előfordulás helyének vizsgálatát. A kutató számára az ilyen anyag egyszer és mindenkorra elveszett.

Nem érdektelen a szórványleletek körében nyomatókosan felhívni gyűjtőink figyelmét a *korabeli hamisítványokra*.³

Számos ilyen darabbal találkoztam magam is különböző magángyűjteményekben. Erdemi következtetések levonására azonban a lelőhely feltüntetésének hiánya miatt az egyébként nagyszámú anyag alkalmatlan volt.

A XVI. századi pénzhamisítás izgalmas kérdéskörében igen sok fel nem derített terület van, ezek kutatásánál a szórványleletek jelentősége egyáltalán nem lebecsülendő. Érdekes adatokhoz juthatunk, ha egy-egy szórványlelet előfordulási helyét közelebbről megismerjük. Több ilyen hiteles lelet birtokában már esetleg fontos összefüggésekre is fény derülhet. Közismert, hogy a magángyűjtők anyaguk minden darabjánál feltüntetik annak meghatározó adatait; uralkodó, verde, évszám stb.

Nem jelentene különösebb fáradságot, ha a szokásos meghatározó adatok körét az alábbiak szerint bővítenék:

Pl. *Lelelőhely*: Matolcs, Holtszamospart, szeszfőzde mellett.

Amennyiben két-három darabból álló leletről van szó, igen hasznos ha emellé még egy megjegyzés kerül:

Pl. *Leleltárs*: 1 db Unger 55 és 2 db Unger 99 tip. betűimitációkkal.

Az első gyűjtő, aki a találásról közvetlen tudomást szerez – ha személyesen nem is tudja megtekinteni a helyszínt – mindenkor részletesen ki-kérdezheti a feltalálás helyéről és körülményeiről a találót. Amennyiben az

így nyert adatokat néhány rövid sorban rögzíti a szórványlelet sokoldalúan értékelhetővé válhat.

Csere esetén ezt a leírást a csere tárgyát képező darabhoz minden esetben mellékelni kell.

Ilyen módon csekély többletmunkával a magángyűjteményekbe került szórványleletek feldolgozására is széles körű lehetőség nyílik. A gyűjtő pedig nyugtázhathatja magának azt a nem közömbös eredményt, hogy munkásságával a kallódó értékek megmentésén kívül a tudományos kutatásnak is jó szolgálatot tett.

Gyűjtőink megbecsülését csak növelni fogja ha a tudomásukra jutott lelıhelyeket közlik az illetékes múzeum szakembereivel, mert ezzel pótolhatatlan adatokat menthetnek meg a pusztulástól.

Jegyzetek:

1. Ilyen Nagyházy János debreceni gyűjtő közismert numizmatikai gyűjteménye.
2. E helyen hívom fel a figyelmet Várnay Ernő debreceni gyűjtő anyagára.
3. Lásd dr. Huszár Lajos: Magyar várak mint pénzhamisító műhelyek a XVI. században. Műemlékvédelem 1969. XIII. évf. 2., 80.

A Zoltai emlékünnepe

Augusztus 29-én a múzeumigazgatóság emlékünnepeket rendezett Zoltai Lajos halálának 30. évfordulója alkalmából. Az emlékünnepe, amivel a sajtó is behatóan foglalkozott, három részből állt. Délelőtt 10 órai kezdettel a Déri Múzeumban tudományos emlékülés volt, amelyen Zoltai Lajos életét és munkásságát ismertették, méltatták. Az emlékülést dr. Székely György budapesti egyetemi tanár, az ELTE Bölcsészettudományi Karának dékánja, az Országos Helytörténeti Bizottság elnöke nyitotta meg. Majd dr. Dankó Imre megyei múzeumigazgató Zoltai Lajos élete és munkássága címmel tartott előadást. Ezt követően dr. Szendrey István, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem tanára Zoltai Lajos, a történész, dr. Gunda Béla, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem tanára Zoltai Lajos, az etnográfus és Mádly György, a debreceni Déri Múzeum tudományos főmunkatársa Zoltai Lajos, a muzeológus címmel tartott előadást. Az előadásokat korreferátumok egészítették ki. Korreferátumot tartottak: Dr. Banda Kálmán történész, a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének munkatársa és dr. Kórházy György, a Hajdú-Bihar megyei Levéltár igazgatója. A tudományos emlékülést Csányi Antal, a Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Főosztályának vezetője zárta be. Az emlékünnepe második része délután négy órakor folyt le a debreceni Köztetetőben. Számos tisztelője jelenlétében megkoszorúztuk Zoltai Lajos sírját. A koszorúzásnál beszédet mondott Kígyós Sándor, a Hajdú-Bihar megyei Tanács V. B. művelődésügyi osztálya vezetője. Az emlékünnepe harmadik része Földesen, Zoltai Lajos szülőhelyén játszódott le. Hat órakor dr. Bács István, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem docense emlékbeszédével leleplezték a községi tanácsháza falán elhelyezett emléktáblát. Az emléktáblát a Múzeumbarátok Köre nevében Szamosújvári Sándor tanár megkoszorúzta.

A tudományos emlékülés anyagát a Déri Múzeum a Közlemények című sorozatában megjelenteti.

Az emlékünnepe alkalmából a Déri Múzeum 20 példányban Zoltai Lajos emlékérmét adott ki. Az érmeket Papi Lajos szobrászművész készítette. A kis példányszámú emlékérmeket az emlékünnepe előadói, előkészítői között osztották ki.

A jól megrendezett, nagy visszhangot kiváltott emlékünnepe nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Zoltai Lajos munkássága a megérdemelt méltánylásban részesüljön, hogy a múzeumokban folyó tudományos tevékenység értékére, hasznosságára felhívja a figyelmet.

A lakosságtörténeti vizsgálatok tíz éve a magyar óorkutatásban (1959–1969)

BALLA LAJOS

Az Imperium Romanum területén fennmaradt több tízezernyi feliratos (epigráfiai) emlék történeti értékesítésének lehetőségei régóta foglalkoztatják a római császárkor kutatóit. Bár a kutatás kezdetől fogva nagymértékben támaszkodott erre a kiemelkedő fontosságú forráscsoportra, bizonyos nehézségek: így főként a feliratok sajátosságaival, a feliratállítás hátterével kapcsolatos kérdések tisztázásának problémái sokáig meglehetősen lassították és fékezik még ma is az epigráfiai források teljességre törekvő hasznosítását.

A probléma lényegét röviden a következőkben körvonalazhatjuk. A római császárság – elsősorban a principátus – korára fényt vető elsődleges írott források nagy többsége feliratokból tevődik össze, s mivel ez a forrásanyag „természete szerint a romanizáció következménye”, a legtöbbet mondhat egy-egy birodalomrész: tartomány, település stb. saját viszonyairól, azok alakulásáról. (A szintén primér régészeti forrásanyag történeti felhasználását a tárgyi jelleg mellett még az is megnehezíti, hogy értékesítésük nagymértékben függ a régészeti kutatások előrehaladottságától vagy elmaradottságától, az auktorforrások – köztük elsősorban a történetirók közlései –, mint másodlagos kútfők döntően a történeti fejlődés általánosabb tendenciáit tükrözik.) Másfelől azonban az epigráfiai emlékegy (sirkövek, votivemlékek, épületfeliratok, szenátori és lovagi pályafutásokat megőrkítő köemlékek, mérföldkövek, katonai diplomák stb. stb.) tömegében – a római kori feliratállítás sajátosságaiból következően – a történet mélyebb rétegeiben lejátszó folyamatokat: a társadalmi élet, de főként a gazdasági viszonyok jelenségeit sokkal inkább áttételes, mintsem közvetlen formában tükrözik. Az elmondottakból kitűnik: az egykori antik élet számos lényeges vonása különböző adatok formájában megőrkítést nyert ugyan a feliratokon, ahhoz azonban, hogy a történeti vizsgálat ezeket értékesíteni tudja – hogy az epigráfiai forrásanyag valóban sokrétű történeti forrássá váljon – speciális módszertani szempontok alkalmazására van szükség. E módszertani kísérletek közül kétségkívül különös figyelmet illet meg azokat a vizsgálatokat, amelyek a császárkori feliratos emlékeken fennmaradt sok ezernyi személynév történeti hasznosítását tűzték ki célul.

A római névadás, a császárkorból ismert személynévek rendszeres kutatása még a múlt században elkezdődött, számottevő eredmények azonban egészen az elmúlt évtizedekig elsősorban nyelvészeti és jogi kérdések tisztázásával kapcsolatban láttak napvilágot. Nagyobb zárt területi egységek – tartományok, települések – „belső” történetének rendszeres kutatására a névanyag elemzése alapján először a közelmúltban került sor – főként a magyar óorkutatásban.

Tíz éve jelent meg Mocsy András monográfiája: *Die Bevölkerung von Pannonien bis zu den Markomannenkriegen* (Bp. 1959), amely Pannonia il-

letve a pannóniai tartományok települései lakosságának ethnikai összetételét vizsgálta fel a korai principátus időszakában, s rendkívül fontos megfigyeléseket rögzített a térség társadalmi és gazdasági viszonyainak alakulásával kapcsolatban is. A könyvet, amely időközben a Pannonia-kutatás alapvető kézikönyvévé lett, a publikálást követően több mint tucatnyi recenzió méltatta, így a részletes ismertetéstől eltekintünk (magyar nyelven ld. Alföldy G.: *Arch. Ért.* 87, 1960, 96–98., Barkóczi L.: *MTA II. O. Közl.* 1960, 167–170., Nagy T.: *AntTan* 10, 1963, 295–299.). A Mocsy által rendszeresen elsőként alkalmazott lakosságtörténeti vizsgálati módszer lényege: a személynévek ethnikai és jogi szempontok szerinti elemzése egy kisebb egységre tagolt nagyobb politikai-közigazgatási körzeten belül, meghatározott – a történeti fejlődés fontos fázisváltozásait jelző – időhatárok között, s az így adódó történeti – elsősorban társadalmi – és gazdaságtörténeti érdekű – következtetések egybevetése a teljes feliratos anyag idevágó „minőségi” (közvetlen) adataival, valamint az auktor- és régészeti források felhasználható tanulságaival. Mocsy munkájának fő célja: szilárd alapot nyújtani egy később időszerű „belső” történeti szintézishez, amelynek egyik legfontosabb előfeltételül kétségkívül a régészeti kutatások előrehaladása jelölhető meg.

A „Bevölkerung”-ban körvonalazott szemlélettel és kutatási iránnyal szoros összefüggésben került közzétételre néhány év múlva Barkóczi László monográfikus igényű tanulmánya: *The Population of Pannonia from Marcus Aurelius to Diocletian* (*Acta Arch. Hung.* 16, 1964, 257–356.), mintegy Mocsy munkája folytatásaként, valamint Alföldy Géza két könyve: *Bevölkerung und Gesellschaft der römischen Provinz Dalmatien. Mit einem Beitrag von András Mocsy*. (Bp. 1965), *Die Personennamen in der römischen Provinz Dalmatia* (Heidelberg, 1969), ezekben a szerző teljesen új megvilágításba helyezte egy másik fontos illyricumi tartomány I–III. századi „belső” történetét (V. ö. *AntTan* 13, 1966, 141–144.).

Bár Barkóczi és Alföldy szintén a személynévek analizéséből indult ki tanulmányaiban, munkáik igen jelentős mértékben járultak hozzá a lakosságtörténeti módszer horizontjának szélesítéséhez. Barkóczi tanulmányának egyik fő módszertani érdeme talán az, hogy közvetve-közvetlenül felhívja a figyelmet a kései principátus-kori névanyag történeti értékesítésének sajátos nehézségeire, amelyek nem utolsósorban a névadás sematizálódása kapcsán adódnak. Ennek megfelelően a szerző ethnikai meghatározásait az indokolt óvatosság jellemzi. – A „Dalmatien”-nel kapcsolatban – módszertani szempontból – különösen fontosnak látszik bizonyos statisztikai szempontok felvetése és érvényesítése, ill. az egyes tartomány- és településkörzetek feliratos anyaga számarányának egybevetése a történeti fejlődés egyenlegének megvonásakor. Fokozott rugalmasság jellemzi a névanyag elemzését ill. az egyes személynévek származási helyének megállapítását, kiváltképp az itt is erősen problematikus II–III. századi forrásanyag tárgyalásánál – Mocsynak a „Dalmatien”-kötet végén olvasható rövid tanulmánya elsőnek nyújt érdemi vizsgálatot a „klasszikus” római névadás felbomlásáról és a későantik névanyag sajátosságairól egy tartomány keretei között.

Mocsy, Barkóczi, Alföldy összefoglaló munkáinak, s több kisebb, hasonló módszert követő tanulmánynak a tárgyi eredmények mellett elsősorban a történetileg eddig kevésbé felhasznált személynévek értékesítése, e kulcsfontosságú forrásanyag bevonása ad jelentőséget. Kétségtelen, hogy a lakosságtörténeti módszer bevezetése nagymértékben kiszélesítette a társadalom- és gazdaságtörténeti kutatások lehetőségeit és máris számos új eredményt hozott Pannonia és Dalmatia „belső” történetének vizsgálatában, különösen a városi jogú települések sajátos viszonyainak megismerése terén, ami azért

is rendkívül fontos, mivel – mint ismeretes – az Imperium Romanum I–III. századi „belső” történetében a municipális autonómiák kiemelkedő szerepet játszottak.

Nem lenne azonban teljes a kép, ha nem utalnánk azokra a metodikai tanulságokra, amelyeket a lakosságtörténeti módszer alkalmazása felvetett ill. eredményezett. Gondolunk itt egyfelől a „komplex” vizsgálati módszer – a feliratos, auctor- és régészeti források együttes felhasználásának – új lehetőségeire, ill. esetenként rendkívül gyümölcsöző érvényesítésére. (A kutatás helyzetéből következően erre elsősorban Mócsynak volt alkalma.) De alapvető eredményekhez vezetett a lakosságtörténeti vizsgálat a császárkori feliratállítás sajátosságainak, szabályszerűségeinek kutatásában, s ennek kapcsán az egyes tartományok romanizációjának tanulmányozása terén is (Ld. Mócsy A.: Moesia Superior romanizációja. Bp. 1967. Doktori ért. tézisei).

Irodalom:

Ld. Mócsy A., Barkóczi L. és Alföldy G. id. munkáit további irodalommal. Mócsy A., „Pannonia” in: PW-RE Suppl. IX, 1960.
Bóna I.–Mócsy A.–Barkóczi L., Pannonia története. (Bp. 1963).
Ld. még Banner–Jakabffy, A Közép-Dunamedence régészeti bibliográfiája 1954–1959 (Bp. 1961) 1767, 1817 skk sz.; 1960–1966 (Bp. 1968) 2625 skk, 2656 skk sz.

Aspiráns a Déri Múzeumban

Dr. Mesterházy Károly régész-muzeológust a Tudományos Minősítő Bizottság 1969. szeptember 1-től kezdődően ösztöndíjas aspiránssá fogadta. A fiatal kutató három évig a Déri Múzeumtól távol, a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetében, dr. Bartha Antal kandidátus vezetésével készült föl a kandidátusi vizsgák letételére, illetőleg kandidátusi disszertációjának elkészítésére.

Előkészületek Móricz Pál centenáriumának megünneplésére

1970. október 4-én lesz száz éve, hogy Móricz Pál író született. Az író szülővárosában Nánáson, ebből az alkalomból különböző rendezvényekre kerül sor a jövő évi Múzeumi Hónap keretében. A Déri Múzeum tervei között szerepel egy válogatás kiadása is Móricz Pál munkáiból. Móricz Pál – akit méltán mondanak a Hajdúság írójának – munkáiban a hagyományos hajdúsági, alföldi élet ezer és ezer mozzanatát örököltte meg. Írásai szinte hemzsegek a helytörténeti, néprajzi leírásoktól, megfigyelésektől. Munkássága nagy érdeme éppen ez: történeti, néprajzi forrásként hasznosítható elbeszélések, rajzok, feljegyzések tömegét hagyta ránk. Kiaknázásukra napjainkban kerül csak sor. Az emlékünnepek célja éppen az, hogy felhívja a figyelmet Móricz Pál munkásságára és elősegítse munkáinak felhasználását a helytörténet, néprajz, valamint a rokon tudományágak számára.

A Hajdúsági Művésztelepről

HAJDÚBŐSZÖRMÉNY, 1969. JÚLIUS–AUGUSZTUS

SZÉKELYHIDI ÁGOSTON

Ezúttal csupán két tényezőt emelnék ki a Hajdúsági Művésztelep tevékenységéből.

1. Minden művésztelepnek, azaz minden szellemi műhelynek létfeltétele, hogy önálló arculattal rendelkezzen. Sajátos cél, eszme, meggyőződés nélkül az alkotói társulások vagy fölbomlanak vagy jelentéktelenné válnak. Főleg az utóbbi veszélyt kell komolyan mérlegelnünk. Mert vajon kit, mit szolgál az az együttműködés, amely eleve jelentéktelenségre ítéltetett? Ohatatlanul oda jut végül, hogy aláassa az ügy s a résztvevők hitelét.

Ezekkel a tényekkel szembenéztek a Hajdúsági Művésztelep alkotói és vezetői is. Nem akartak valaminő nyári táborozást létrehozni művésztelep címen. Azt akarták, hogy ez a szellemi műhely a lehető legjobban töltsen be hivatását. Úgy tetszik, ebben az évben – a telep működésének hatodik évében – sikerült megszerezni azokat a biztosítékokat, amelyek szavatolják a hivatás teljes betöltését a jövőben.

Kialakult a telep törzsgárdája. Olyan emberi és művészi közösség, mely akar és tud együtt dolgozni. Igényes emberek és művészek csoportja ez. Szívesen és véglegesen csupán azokat fogadja be, akik tehetségben és magatartásban bebizonyították alkalmasságukat. Ma már ott tart ez a törzsgárda, hogy a vezetőkkel egyetértésben, a következő évekre meghívandó művészeket szigorú feltételek alapján válogatja ki. Ily módon a telep alkotói közössége végre egységes és magas szintű lehet – azaz lesz. Hadd jegyezzem ide azoknak a nevét, akik a Hajdúsági Művésztelep alapításában részt vettek, illetve a telep díjait, kitüntetéseit elnyerték: Bényi Árpád, Biró Ferenc, Biró Lajos, Égerházi Imre, Józsa János, Madarász Gyula, Maghy Zoltán, Nagy Ernő, Nagy Pál (Marosvásárhely), Papi Lajos, Pál Gyula, Szilágyi Elek, Szlávik Lajos, Soltész Albert, Zilahy György.

Ezek a művészek jól körülhatárolható eszmei és esztétikai eszmények jegyében dolgoznak. A modern realizmus hívei. Azé a mai gyökerzetű realizmusé, mely a változatok bőségét – az asszociatív, a konstruktív, a szimbolikus, a drámai, a primitívizáló, a dekoratív látást és szerkesztést például – képes összeegyeztetni a történelmi, a gondolati, az esztétikai hitelességgel. És mindezt elsősorban az adott társadalmi, emberi, természeti valóság motívumaira építi. A realizmusnak ez a fölfogása és gyakorlata: az alföldi festészet modern, sajátos folytatási lehetőségeinek egyike.

Nem véletlen tehát, hogy a Hajdúsági Művésztelep a marosvásárhelyi iskolával keresi a kapcsolatot. Azzal a marosvásárhelyi iskolával, mely hasonló hagyományokra támaszkodik és hasonló eszményeket követ.

2. Nézzük mindezt a másik oldalról, a társadalom oldaláról. Természetesen a művészetet és a társadalmat sok és sokféle kapcsolat fűzi össze. Közülük az a legfontosabb, mely a legteljesebben valósítja meg a kölcsönösség

elvét. Itt és most a kölcsönös kapcsolatot a múzeum testesíti meg. Miért s hogyan? A múzeum állandóan biztosítja a művészet számára a közönséget, illetve a közönség számára a művészetet. Térben és időben fölülmúlhatatlanul kibővíti ezt a találkozást: történelmivé teszi.

Mit jelent ez a Hajdúsági Művésztelep és a Hajdúsági Múzeum együttműködésében? Már az együttműködés maga is ritka lehetőség. Hiszen az országban nem minden művésztelep létesült olyan helyen, ahol múzeum, kiváltképpen pedig jelentős múzeum áll. A Hajdúsági Múzeum és a Hajdúsági Művésztelep együttműködése meg éppen kezdettől szervezett formában történik. A művésztelep alkotói a zárókiállításon kiosztott díjak s a tanácsi vásárlások fejében egy-egy művet engednek át a múzeumnak; a városban élő festők a rendelkezésükre bocsátott közös műterem használatáért ugyancsak évenként egy-egy képpel fizetnek. Eddig mintegy 40–50 műtárgy került így a Hajdúsági Múzeum tulajdonába. A múzeum viszont – az építés, a javítás, a belső átalakítás mértékétől függően – biztosítja a zárókiállítások méltó megrendezését, illetve azt, hogy a telepen dolgozó művészek önálló vagy közös kiállításokon szerepelhessenek a városban, folyamatosan, az év minden szakában.

Vegyük ehhez a már említett eszmei, művészi egységet, a Hajdúsági Művésztelep mind sajátosabb esztétikai arculatát. Ez az arculat egyre gazdagabb és színvonalasabb gyűjteményben nyilvánul meg. Olyan múzeumi gyűjteményben – olyan állandó és önálló kiállításban –, mely ma is érdekes és értékes. Sajátosságainak elmélyülése, anyagának gyarapodása, értékeinek fokozódása révén azonban történelmi jelentőségűvé válhatik.

Es most ismét vezessük vissza a szálat. Ez az egységes és állandó anyag láthatatlan, ám annál erősebb hatásokkal inspirálja a Hajdúsági Művésztelepet magát is. Mert őrzi az indulást, a kibontakozást, jelzi a megtett utat, mutatja, hogy mihez kell hűségnek maradni és miben lehet újat s jobbat teremteni.

Gondolom, ezt a kölcsönösséget nevezik eleven és gyümölcsöző kapcsolatnak.

A honismereti munka Tiszacsegén

BEKECS LÁSZLÓNE

A tiszacsegei honismereti szakkör a Múzeumház, a Művelődési Otthon népművelési tevékenységének előmozdítását tűzte ki célul. A szakköri tagok a múlt hagyományainak megbecsülése, összegyűjtése mellett, a közelmúlt kérdéseivel is foglalkoznak. Nemcsak a gyermekek, hanem felnőttek is részt vesznek a szakkör munkájában, jelentékeny néprajzi és helytörténeti gyűjtőmunkát folytattak és folytatnak ma is. A szakkör 1969. január 12-én alakult újjá 12 taggal. Az első foglalkozás január 13-án volt. Az alábbiakban az ebben az évben végzett munkáról számolok be.

Januárban a szakköri tagok ismerkedtek a rájuk váró feladatokkal, a szakkör és a Múzeumház közös munkájával, a gyűjtés módszereivel.

Februárban előkészületként dokumentációs anyagot gyűjtöttünk a Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulójára rendezett kiállításához. Felkutatott a veteránokat, emlékezéseket gyűjtöttünk tőlük. A 19-es forradalomban részt vett emberektől hallottakat mintegy „házi feladat”-ként feldolgoztuk.

Márciusban a múlt század népi építkezését tanulmányoztuk egyrészt a Múzeumházon, másrészt a községben még álló néhány öreg épületen. Előadást hallgattunk a jobbágyéletéről, majd pedig a felszabadult, de földet nem kapott zsellérség, szegényparasztság életéről.

Áprilisban rendbetettük a Múzeumház udvarát, kertjét, nagytakarítást végeztünk. Emellett a juhászati tárgykörébe vágó néprajzi, helytörténeti gyűjtőmunkát folytattuk.

Májusban ismét takarítást végeztünk a Múzeumháznál, fűtetlenítettük az udvart, a kerítés alját. Párhuzamosan ezzel tárggyűjtést is végeztünk. A begyűjtött tárgyakat az előírásoknak megfelelően beletároltuk, kartonoztuk, lehetőségeinknek megfelelően raktároztuk.

Júniusban a tárggyűjtést továbbfolytattuk. A begyűjtött tárgyakat nyilvántartásba vettük, raktároztuk. Rossz idő alkalmával a Múzeumház gyűjtőteményének könyvanyagát rendeztük.

Júliusban a begyűjtött és raktározott tárgyakat áttisztogattuk, a Múzeumház sövénykerítését kijavítottuk. Külön feladat volt a községben most épült házak tanulmányozása. Ezek az új házak új módszerekkel, új formákban épülnek, ha anyaguk olykor-olykor hagyományos is. Az új házak tanulmányozásával azt a nagy változást kívántuk megismerni, amin községünk lakossága az elmúlt huszonöt év alatt átment.

Augusztusban folytattuk a tárggyűjtést és beszélgetések formájában kiegészítettük a korábban gyűjtött néprajzi és helytörténeti anyagunkat, adatainkat.

A szakkör tagjai a következők: *Rokonál Erzsébet, Fiam Ilona, Veiniemer Ilona, Benke Paula, Sziráki Valéria, Nagy Róza, Nagy Piroška, Sörös Ágnes, Bakk Edit, Kovács Borbála, Szabó Gabriella, Sallai Zoltán.* A legutóbbi időben belépett új tagok: *Simon János, Kún Albert, Kovács István és Megyesi Tibor.*

Az urbanizáció és gyermekek fejlődése

RAJKAI TIBOR

A gyorsult fejlődés a föld minden olyan táján fellelhető jelenség, amelyen a kultúra és civilizáció előrehaladása észlelhető. A kutatók különböző okokkal magyarázzák ezt a jelenséget. Már az első világháború után jelentkező hasonló intenzitás okait kutatva egyesek a városiasodást, a kultúra és civilizáció általános emelkedését, mások a jobb egészségügyi viszonyokat, a táplálkozás minőségi és mennyiségi javulását vagy a higiéniai viszonyok általános pozitív irányú módosulását stb. tekintették a réginél jobb növekedési és fejlődési ráták okának. Egyes kutatók szerint a beiskolázás, az iskolába vezető út hossza, tehát testi, fizikai igénybevétel is nagymértékben módosíthatja a testi változások, gyarapodások mértékét és ütemét.

Generációnk évtizedei a tudomány és technika oly nagy mértékű fejlődésének idejét jelentik, amelyet csak egy évszázada is csak a fantasztikus regények írói mertek előrevelteni. Ez a nagyarányú tudományos és technikai haladás természetesen a mindennapi életben is érezteti hatását. Mind az egyéni, mind a közösségi életben nagymértékű változásokat idéz elő. Ez pedig rányomja bélyegét a városok, de még inkább a falvak lakosságának életére.

Falvaink életében azonban nem csupán ezek a technikai előrehaladásra visszavezethető és kulturális területen ható változások hatnak, hanem a politikai, gazdasági vonatkozású előrehaladás is fontos tényezőjévé válik a jövő embere kialakításának.

Ebben az átalakulóban levő, a különböző hatások eredményeit tükröző időszakban tudományos szempontból feltétlenül szükséges szemügyre venni a jövő generációinak testi, fizikai kialakulással kapcsolatos kérdéseket. A demokratikus államrend legnagyobb értékének, az embernek kialakítását a reá ható természetes és mesterséges hatások irányítják. A jövő generációjának testi és szellemi képét a természet és a társadalom együttesen alakítja ki.

A szellemi kvalitások biztosítása iskolarendszerünk és annak munkája alapján – leszámítva a kisebb-nagyobb hibákat – megoldottnak mondható már falvainkban is. Kérdés azonban az, hogy az új életforma, a falu életének egyre inkább a városiasodás irányába történő eltolódása, milyen hatással van a gyermekek testi fejlődésére.

Erre vonatkozólag 1951 óta végzek vizsgálatokat a megye területén. Az egyik legszárnyabb sorból viszonylagos jólétre emelkedett községünk, Hajdúsámson iskolás ifjúságát vizsgálom az említett időponttól kezdve, évente ismételve I–VIII. osztályig ugyanazoknak a gyerekeknek adatfelvételét. Összehasonlítási adatként felhasználhatom a szintén általam 1953-ban és 1963-ban megvizsgált téglási gyermekek testméretbeli változásait, valamint Farkas kecskeméti adatait.

Mindkét község általános iskolás ifjúságának adatai azt mutatják, hogy a testmagasság és a mellkaskerület átlagértékei minden életkorban, de kü-

lönös mértékben a nagy változás, a nemi érés táján, tehát 13 és 14 éves korban egyértelműen megállapítható, fokozatos emelkedéssel jellemezhető az 1951–1968. évek között eltelt időben. A testsúly viszont – ami egyébként mindkét másik testméretnél változókéonyabb és sokkal erősebben reagál a környezeti hatások változásaira – nem ad ilyen egyértelműen emelkedésnek mondható változást. Ezt a következő táblázatokból állapíthatjuk meg:

I. táblázat.

A hajdúsámsoni és téglási gyermekek testmagasságának összehasonlítása:

Nem	Életkor	Hajdúsámson				Téglás		Kecskemét
		1951	1958	1961	1968	1953	1963	
fiú	13	141,6	144,9	145,0	149,1	143,4	144,4	150,2
	14	143,6	147,7	149,0	154,3	147,9	148,0	154,9
lány	13	140,0	147,7	148,9	150,9	144,0	147,6	151,6
	14	146,1	150,6	151,1	153,4	147,7	153,6	156,6

II. táblázat.

A hajdúsámsoni és téglási gyermekek mellkaskerületének összehasonlítása:

Nem	Életkor	Hajdúsámson				Téglás		Kecskemét
		1951	1958	1961	1968	1953	1963	
fiú	13	71,1	71,6	72,1	73,5	72,1	72,3	74,9
	14	72,3	73,3	74,6	78,3	74,4	75,2	78,1
lány	13	71,0	71,6	73,4	75,6	72,1	73,8	76,7
	14	71,7	74,0	75,5	77,2	73,2	79,2	80,9

III. táblázat.

A hajdúsámsoni és téglási gyermekek testsúlyának összehasonlítása:

Nem	Életkor	Hajdúsámson				Téglás		Kecskemét
		1951	1958	1961	1968	1953	1963	
fiú	13	34,0	37,6	36,8	36,1	33,6	35,8	40,9
	14	35,6	39,0	40,5	42,5	37,1	40,2	46,3
lány	13	34,3	40,4	40,9	39,5	36,7	39,2	43,4
	14	36,4	43,9	43,3	42,2	39,1	47,2	49,0

E fenti táblázatban csak a 13 és 14 éves fiúk és lányok átlagait gyűjtöttem össze a megjelölt évek vizsgálati adataiból kiszámítva.

A testmagasság és a mellkaskerület átlagértékei mind a hajdúsámsoni, mind a téglási gyermekeknél emelkedést mutatnak az idő előrehaladásával. Ezek az átlag emelkedések annyira szembeszökőek és annyira megfelelnek általában a két-két vizsgálat között elmúlt idő nagyságának is, hogy egyértelműen megállapíthatjuk azt a tényt, hogy az 1951-től 1968-ig terjedő időben a két falu iskolás gyermekeinek testmagassága és mellkaskerülete állandó gyarapodást mutat. A felvett összehasonlító városi adatok, Farkas kecskeméti adatai, azt a tényt mutatják, hogy a városi gyermekek még ma is jobb testnövekedési értékeket mutatnak, mint a falusiak. Csupán a hajdúsámsoni 14 éves fiúk 1968. évi mellkaskerület átlaga nagyobb, mint az azonos korú kecskemétié.

A testsúly csupán a 14 éves fiúknál mutat a másik két testmérethez hasonló fokozatos és egyértelmű gyarapodást a hajdúsámsoni gyermekeknél. A 13 éves fiúk és mindkét évjárához tartozó lányok testsúlyátlagai bizonyos mértékű csökkenést mutatnak az 1958. évi értékek után, de ez a csökkenés viszonylag kismértékű. Mivel pedig a második vizsgálatból származó átlagok nagyon erős értékelkedést mutatnak, az 1968. évi átlagok is lényegesen nagyobbak, mint az 1951. éviéik. Az emelkedés tehát mégis megállapítható. De lényegesen nagyobb, jobban értékelhető az átlagok gyarapodása akkor, ha összevonnuk az 1951. és 1958. évi, valamint az 1961. és 1968. évi adatokat. Ebben az esetben a két közös átlag között lényeges eltérést találunk az 1960-as évfolyam javára.

A két falu ifjúságának emelkedő átlagértékei összevetve a kecskeméti adatokkal azt mutatják, hogy a városi gyermekek átlagait egyre inkább megközelítik a falusi gyermekek nyert adatok és talán nem járunk messze az igazságtól, ha feltételezzük, hogy néhány éven belül elérik, sőt túl is szárnyalhatják a falusi gyermekek legalább a kisebb városok gyermekeit testi növekedés terén.

Kérdés mármint, mivel magyarázhatjuk a falu ifjúságának testméreteiben mutatkozó ilyen általános gyarapodást. Mint a bevezetőben említettem, Hajdúsámson lakossága az 1950-es évek elején, mint a háborút megelőző években is, nagyon rossz körülmények között élt. Ez megmutatkozott az iskolás ifjúság táplálkozásán, ruházódásán, iskolába járásán, testi tisztaságán, az otthon végzett munka mennyiségén. A szocialista átalakulás folytán a bizonytalan falusi egzisztenciák eltűntek. Az alkalmi munkások, mezőgazdasági napszámások helyett ma tsz-tagokat, állami gazdasági munkásokat, gyári munkásokat, vasutasokat találunk, tehát biztos megélhetéssel rendelkező, és főleg gyermekeikre is igen sokat áldozó szülőket. Hasonló a helyzet Tégláson is, ahol az átalakulás még közelebb került a falu népéhez. A község határában épült a Hajdúsági Iparművek gyártelepe, mely a falu lakosságának tekintélyes részét foglalkoztatja.

E községek életével, átalakulásával kapcsolatban elmondottakból világosan következik az, hogy e két községben az emberek életmódja, életnívója és ezzel a gyermekek testi és szellemi gyarapodását – ami egymással nagymértékben összefügg – pozitív irányban módosító tényezők jelentős mértékben megváltoztak, megjavultak. Összehasonlíthatatlanul jobb ma mindkét községben a gyermekek élete. Kevesebb a fizikai igénybevétel, több az idejük a tanulásra, testnevelésre és sportra. Táplálkozásukban szintén nagy javulás mutatkozik. Mindkét falu mozival rendelkezik, kultúrotthona van, ahol megfelelő szórakozási és művelődési lehetőség nyílik mindenki számára.

Megállapíthatjuk, hogy a különböző szerzők által feltételezett és szükségesnek mondott környezeti hatás olyan módon változott e két községben, amivel együtt jár a gyermekek testi fejlődésének gyorsulása, javulása.

Az általános értékelésekből tudjuk, hogy hasonló – esetenként nagyobb vagy kisebb mértékű – de minden esetben pozitív irányú változások valamennyi magyar falu életében bekövetkeztek az elmúlt két évtized alatt. Így joggal feltételezhetjük azt, hogy az itt megállapítottakhoz hasonló változást mutat minden falu ifjúságának testi növekedése.

Menyhárt József kiállítása a Medgyessy-teremben

A Múzeumi Hónap alatt, de attól függetlenül, október 10-én nyitotta meg *Menyhárt József* kiállítását *dr. Dankó Imre* megyei múzeumigazgató. A megnyitón szép számú közönség vett részt, tanúbizonyságul *Menyhárt József* eredményes, szeretett, számontartott művészetének. A múzeumbarátok külön is gratulálnak a művésznak, hiszen köztudott, hogy *Menyhárt József* hosszú időn át volt a Déri Múzeum munkatársa.

A Hajdú-Bihari Múzeumi Hónap 1969

Az idei múzeumi hónapot a korábbiaknál gazdagabb, sokrétűbb programmal rendezte meg a megyei múzeumigazgatóság. Az egyes rendezvények közül sok az újszerű, kezdeményezésnek számító program. Ezek közé tartozik például az a négy múzeumi klubfoglalkozás, amit a muzeológusok különféle üzemekben, intézményekben tartanak. Ezek a múzeumi klubfoglalkozások arra hivatottak, hogy a korábbinál szélesebb társadalmi rétegeket kapcsoljanak be a múzeumi művelődésbe, új közönséget szerezzenek, a múzeumok munkáját olyan helyeken, olyan emberek között ismertessék, népszerűsítsék, ahol korábban ismeretlen volt.

Az idei múzeumi hónap kimagasló eseménye a Múzeumbarátok Köre közgyűlése. A közgyűlésen megtárgyalták a kör aktuális kérdéseit és azokat a módszereket, lehetőségeket, amelyekkel a kör eredményesebb munkát fejthetne ki, tagjainak számát növelné. A közgyűlésen mutatkozott be a múzeumbarátok előtt hivatalosan *dr. Dankó Imre* megyei múzeumigazgató. Az új igazgatót a kör ügyvezető alelnökévé választotta.

A Múzeumbarátok Köre közgyűlése felhívással fordult minden egyes tagja és azon túl minden érdeklődő felé, hogy lépjen be a Múzeumbarátok Körébe, tagságát újítsa meg, fejtsen ki propagandát a taglétszám emelése érdekében. Mert a kör célkitűzései csak abban az esetben valósíthatók meg, ha a taglétszám eléri az ötszázat.

Hol állhatott Balmaz?

VARGA ANTAL

Balmazújváros két falu: *Balmaz* és *Himes* egyesítése folytán jött létre. 1465 előtt Himes az anarcsi Thegzes család, Balmaz pedig Hunyadi János özvegyének, Szilágyi Erzsébetnek a birtoka volt. Himes a mai Balmazújváros belterületének közepén állott, temploma a főtér északnyugati részén épült. Himes tulajdonképpen csak nevet változtatott, mikor Szilágyi Erzsébet birtokaihoz csatolta és balmaz jobbágysait áttelepítette, majd az így létrehozott új településnek **ÚJVÁRAS** (Wywaras) nevet adott. Hiábavaló volt a Thegzesek minden tiltakozása, az új település Hunyadi birtoka maradt, és hogy a foglalás jogossága kétségbevonhatatlan maradjon, mind a földesasszony, mind Mátyás király oklevelei az új települést „Ujvárasnak, másnéven Balmaznak” tüntetik fel (Wywaras alio nomine Balmaz).

A helység gyors fejlődésnek indult, már 1465-ben mezővárosnak (oppidum) említik, a Hunyadiak több kiváltsággal erősítették, s így három évtized alatt Szabolcs megye egyik legnépesebb helyévé vált.

1465-ben kelt az az általunk ismert legrégebbi oklevél, amelyben az új település „Ujváras” néven szerepel. Ebben az oklevélben Mátyás király három országos vásár és hetenként csütörtöki napon hetivásár tartásának jogával ruházta fel Ujváras, másnéven Balmaz lakosságát. Ezt a kiváltságot 1473-ban egy másik szabadalom követte, amely szerint Ujváros lakói saját papjuk és bírái előtt végrendelkezhetnek. Nagy kiváltság volt ez, amit az is bizonyít, hogy Debrecen városa is csak ugyanebben az évben jutott eme kiváltsághoz. (Komoróczy Gy.: A hatszázéves Debrecen. Debrecen, 1961. 32–33. o.)

A hirtelen megnőtt lakosságú mezővárosnak szűk lett a határ. Ezen úgy segített Mátyás király fia, Corvin János földesúr, hogy 53 újvárosi felfegyverzett jobbággyával – akiket később egy oklevél név szerint is felsorol, 1499-ben elfoglalta és birtokához csatolta a szomszédos földesúr, Zeleméry Mihály Etelaka, Füzés és Maládon nevű birtokait. Ezek a területek a balmazújvárosi határ északi-északkeleti részét képezik ma is. A továbbiakban arra szeretnék választ adni, ami már sokszor felmerült a debreceni – balmazújvárosi határperben is, de a történészek is gyakran felvetették, s eldönteni megnyugtatóan nem tudták, hogy – *Hol állott az egykori Balmaz?*

Eddig a következő feltevések kerültek a nyilvánosság elé:

1. Zoltai Lajos véleménye szerint Balmaz a nagyhortobágyi csárdától északkeletre, mintegy 1 kilométerre levő Bivaly-halom környékén települt. A Bivaly-halmon 1905-ben egy románstílusú templomocskára alapjait tárta fel, amit előbb Mátá falu templomalapjának vélt, majd Balmaz templom maradványának nyilvánította.

2. Sőregi János a Görbehátton, a Nagyszálka-halomtól másfél kilométerre délkeletre, a Szálka-ér mellett tárt fel 1934-ben egy középkori templomromot, melyet Balmaz templomhelyének vélt. Közte és Zoltai Lajos közt hírlapi vita

is folyt, melynek során Zoltai azt állította, hogy a templommaradvány nem lehet más, csak az elepi templom maradványa.

3. Id. Varga Antal – a balmazújvárosi néphagyományt is figyelembe véve – azon a véleményen volt, hogy Balmaz a Telekföld legkeletibb részén, a Cucaparton állhatott, azon a tájon, ahol 1889-ben a vasútvonal építői a 18-as kilométer táján falumaradványok és kőépület alapjait találták meg.

Nézzük, hogy mennyiben állják meg a helyüket ezek a feltevések!

Ha figyelmesen végiglapozzuk a két és fél évszázadon át húzódo debreceni – balmazújvárosi határpercek iratait és a perrel kapcsolatos XVIII. században készült térképeket megállapíthatjuk, hogy mindhárom feltevés erősen vitatható. Balmaz a Telekföldön nem állhatott, mert a feltételezett helye körülbelül 7 kilométerrel fekszik keletebbre a térképen feltüntetett Balmazpuszta legkeletibb pontjánál, a Kárhozott-halomnál is. Inkább feltehető és valószínűbb is, hogy a jelzett helyen Cuca falu vagy Etelaka állhatott.

Zoltai Lajos ama feltevése is aligha állja meg a helyét, hogy Balmaz a Bivaly-halom körül települt, s a dombon állott a balmazi templom. Ezt éppen a térképek alapján cáfolom. A balmazi puszta legkeletibb pontja a térképeken a Bánomkertben levő Kárhozott-halom (Nagy-halom, Nagy-hant), a legnyugatibbnak vélt határok a Hortobágy folyónál vannak. Három olyan támpont szerepel a térképeken és a per anyagában, amelyek ma is azt a nevet viselik, mint a per idején.

Ezek: a Kárhozott-halom (Nagy-halom), a Nagyszálka-halom és a Karácsonyfoknak a Hortobágyba való torkolata. 1651-ben ezeket a pontokat, mint a vitás puszta eszmei középvonalát jelölte meg a peres felek számára Török János földesúr (mindkét hely földesura), mely vonaltól északra és délre mind az újvárosi, mind a debreceni pásztorok legeltethettek, de e vonaltól északra a debreceniek semmiféle pásztorépitményt nem állíthattak fel. A peres felek e vonaltól északabbra vagy délre igyekeztek tolni a feltételezett határokat, ahogyan azt az érdekeik megkivánták. Aligha lehet vitás, hogy az elepi és mátai részekből is szerettek volna egy-egy területet levágni. Ezt a törekvést a térképek jól tükrözik. Egy 1748-ban készült térképen az a terület, amelyet Zoltai Lajos Balmaz helyeként megjelöl *Mátának* van feltüntetve (*Mata praedium*), az 1762-ben készült térképen a Bivaly-halom neve *Mátai-halom*, s a nagyhortobágyi csárda nevét *Mátai vendégtogadónak* írja le a térképkészítő mérnök. Hasonlóan az 1787-es térképen is. Valószínű, hogy Zoltainak az első feltevése volt a helyes. A Bivaly-halomban a mátai templom alapjait találta meg. Ezt valószínűsíti az is, hogy sehol a mátai határban nem talált templomhelyet. Az sem valószínű, hogy e templomhely azé a Hortobágyfalváié lehet, mely szerepel a századi apátság 1067-ben kelt alapítólevelében, mely 1267. évi átírásában maradt meg.

Balmaz egykori települési helyét illetően a legvalószínűbbnek Sőregi János feltevése látszik. Az általa feltárt templomhely valóban a vitatott terület közepe táján van. E feltevésnek is vannak azonban sebezhető pontjai. A per tanúi a Kisszálka-halmon állították a balmazi templom helyét, de három kisebb halmot jelöltek meg egymástól elég nagy távolságra, mint Kisszálka-halmot. A Sőregi János által feltárt helyet, ettől délnyugatra másrészt L... szlaponyagnak mondott emelkedést és egy harmadik halmot, amely a görbeháti templomhelytől északra 2,5 kilométerre a Kadarcs mellett, a Nagyszálka-halomtól északkeletre 3,2 kilométerre, ahol a régi katonai térképen egy 93 méter magassági pontot jeleztek. Azt is olvashatjuk a peranyagban, hogy a tanúk nagyrésze elepi templomhelynek tartotta a görbeháti templomhelyet, s ez volt a véleménye Zoltainak is. Ha a Kadarcs melletti templomhely, melyet Köves vagy Kövecses-laponyagnak – vagy halomnak is

jeleznek a térképek, valóban templomhely volt, akkor aligha tévedek, hogy ez lehetett Balmaz templomhelye, s a Sőregi János által feltárt templom pedig valóban Elepé volt.

Ezek szerint a hajdani Balmaz a hortobágyi puszta keleti szegélyén, a Kadarcs mellett, annak a Kadarcs melletti háts részein települt. Temploma a Kadarcs melletti egykori Köves vagy Kövecses laponyagon, a Nagyszálka-halomtól északkeletre 3,2 kilométerre, a görbeháti templomhelytől vagyis a valószínű elepi templomtól északra 2,5 kilométerre, a mai Balmazújváros központjától délnyugatra mintegy 5 kilométerre lehetett. Falujának határai nyugaton Mátával, északon Horttal és Himessel, keleten Cucával, délen Eleppel, illetve azok határával találkoztak.

Természetesen e feltevés további tisztázásra szoruló kérdéseket vethet fel. Ilyen például az, hogy az egykori Köves laponyagon vannak-e épületmaradványok, s közelében falunyomok. Ezt a kérdést csak régészeti kutatás tisztázhatja megnyugtatóan.

Folynak az előkészületek a Felszabadulási emlékkiállítás megrendezésére

A Déri Múzeumban 1970 februárjában megnyíló Felszabadulási emlékkiállítás előkészületei már javában folynak. Az anyaggyűjtés nagyobbára befejeződött, a kiállításra kerülő anyag előkészítése is hamarosan megtörténik. A kiállítás forgatókönyve elkészült, szerzője, a kiállítás rendezője: *G. Kapusi Erzsébet* múzeológus.

A Hajdú-Bihar megyei múzeumok szervezete

Megyei múzeum:

a debreceni Déri Múzeum.

Igazgatója s egyben megyei múzeumigazgató: *dr. Dankó Imre*, a történettudományok (néprajz) kandidátusa.

Munkatársai:

Módyiné Nepper Ibolya régész-muzeológus, a régészeti gyűjtemény vezetője, *dr. Mesterházy Károly* régész-muzeológus (össztöndíjas aspiránsként távol van), *Csapóné Tábori Hajnalka* néprajzos-muzeológus, *Módy György* helytörténetész-muzeológus, a helytörténeti gyűjtemény vezetője, *Gergelyné Kapusi Erzsébet* legújabbkori történetész-muzeológus, a legújabbkori gyűjtemény vezetője, *Masits László* művészettörténetész-muzeológus, a képzőművészeti gyűjtemény vezetője, *dr. Rajkai Tibor* antropológus-muzeológus, az embertani gyűjtemény vezetője, *Ditróiné Salai Katalin* főrestaurátor, az iparművészeti gyűjtemény és a restaurátor laboratórium vezetője, *Hadasné Tóth Mária* restaurátor, *Nagy Sándor* restaurátor, *Feketéné Molnár Erzsébet* fényképész, a fotolaboratórium vezetője, *Pethő Sándor* gépkocsivezető, *Kiss Tünde* adminisztrátor, *Tóthné Kállai Judit* gazdasági igazgató, *Kovácsné Farkas Teréz* könyvelő (anyasági szabadságon távol van), *Soós Judit* ideiglenes adminisztrátor, *Gulyás Ferenc* könyvelő gyakornok.

Hajdúböszörményi Hajdúsági Múzeum.

Igazgatója: *dr. Bencsik János*, néprajzos-muzeológus, a Hajdúböszörményi Városi Tanács V. B. művelődésügyi osztályának vezetője.

Munkatársai:

Németh Elek néprajzos-muzeológus, *Kiss András* múzeumi szakmunkás.

Hajdúszoboszlói Bocskai István Múzeum

Igazgatója: *dr. Juhász Imre* gimnáziumi tanár, helytörténetész.

Hortobágyi Pásztormúzeum

Múzeumvezető: *Suri János*.

Püspökladányi Karacs Ferenc Iskolamúzeum

Múzeumvezető: özv. Rettegí Istvánné.

Nagykerekéi Kastély Múzeum

Gondnoka: Szabóné Holopovits Erzsébet.

Tiszacsegei Múzeumház

Gondnoka: Bekecsné Szabó Erzsébet.

Balmazújvárosi Helytörténeti Gyűjtemény

Gondnoka: Felhősi Sándor.

Bakonszegi Bessenyei Emlékház

Gondnoka: dr. Miskolczyné Z. Horváth Pirooska.

Ámosdi Kölcsey Emlékház

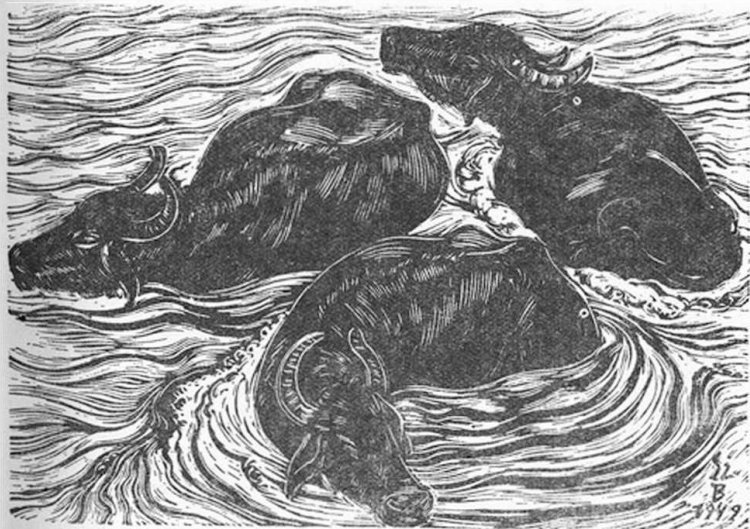
Gondnoka: Lengyel Sándorné

Gy. Szabó Béla fametszetei a Déri Múzeumban

A hajdú-bihari múzeumi hónap 1969 kimagasló eseménye volt Gy. Szabó Béla kolozsvári grafikusművész, a Román Szocialista Köztársaság államdijasa, kiállításának bemutatása. Gy. Szabó Bélát nem kell különösebben bemutatni Debrecenben. Több metszetét közölte az Alföld, munkáiból egy-kettő korábbi kiállításokon is szerepelt, sokan látták a közelmúltban megrendezett budapesti kiállítását, a Magyar Nemzeti Galériában, Debrecenben több barátja, ismerőse él.

A kiállítás a várakozásoknak megfelelt, gazdag anyagot vonultatott föl. A kiállítást Pogány Ö. Gábor, a Magyar Nemzeti Galéria főigazgatója nyitotta meg, tárlatvezetést pedig Kisdeginé Kirimi Irén művészettörténész, a Magyar Nemzeti Galéria munkatársa tartott. A kiállítás megnyitásán megjelent művészt dr. Dankó Imre megyei múzeumigazgató üdvözölte.

Gy. Szabó Béla kiállításának bemutatása igen jó visszhangra talált és eredményesen szolgálta nemcsak az ízlésnevelést, a műalkotásokban való gyönyörködést, hanem a román és magyar nép barátságának ügyét is.

Numizmatikai élet Debrecenben

KINCSES GYULA

Az emberi civilizáció tárgyi emlékeinek megjelenése után a keleti kultúrnépeknek, majd a görög és római birodalom területén megszületett az a törekvés, mely a létező kultúrtörténeti eszközök megóvása mellett azok megőrzését is szem előtt tartotta. Ezek után megállapítható, hogy a gyűjtés egyidős az érdeklődő ember megjelenésével.

A korai osztálytársadalmak szerkezetének megfelelően csak a királyok, hadvezérek, főurak és főpapok vagyoni helyzete engedte meg azt, hogy ennek a nemes szenvedélynek hódolhassanak. A reneszánsz hatására már a kibontakozó kapitalizmus idején szélesebb körben folyik a gyűjtés. A XVIII. századtól kezdve egyre jobban polgárisodik ez a szenvedély is, s a századforduló idején már kereskedők, tisztviselők és iparosok is megtalálhatják a vagyoni viszonyaiknak, érdeklődésüknek megfelelő gyűjtési területet.

A leletanyag szakszerű rendezéséhez nagy segítséget adtak az 1850-es évek idején megjelenő, az akkori magyar numizmatikai anyagot feldolgozó határozó könyvek.

Ilyen társadalmi, gazdasági és irodalmi háqvatékok között érlelődött meg az idő arra, hogy 1901-ben Budapesten megalakuljon a Magyar Numizmatikai Társulat. Ennek hatósugara eleinte alig-alig terjedt túl fővárosunkon. Az első világháború, s az azt követő inflációs idők a létfenntartáshoz nélkülözhetetlen dolgok beszerzését tették szükségessé. Így, az országos társulati élet, s ennek eredményeképpen a vidéki gyűjtés is a 20-as évek elejéig inkább stagnált, mint előrehaladt.

Az első világháború után a forgalomból kiszorult nagy mennyiségű pénz és éremanyag önként kínálkozott gyűjtemények alapjául.

Ekkor találkoztak városunkban is azok, akik napi munkájuk mellett a régi pénzek és érmék gyűjtését, feldolgozását, s a következő nemzedék számára való átmentését vállalták. Közreműködésükkel alakult meg Debrecenben 1922-ben az Éremgyűjtők Köre.

Az alakulás éveiből hátrahagyott gyűjtemények alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy érdeklődésük az é r e m t a n valamennyi területére kiterjedt.

Az éremtan – a nemzetközi terminológia szerint a numizmatika – érdeklődési körébe tartozik minden régi és újabb keletű fémpénz, papírpénz, emlékérem, plakett, zseton, bárca, sőt tágabb értelemben a jelvény és a rendjel is. Ez a nagy mennyiségű anyag időben és térben óriási területeket ölel fel, s sokrétű változatosságánál fogva kiválóan alkalmas a legkülönbözőbb ismeretek illusztrálására.

A debreceni Éremgyűjtők Köre, a fentiek jelentőségét átértékelve, 1928-ban önálló éremkiállítás megrendezésével hívta fel magára a város érdeklődőinek figyelmét. De mindezek után sem gyarapodott a kör létszáma. Mindössze tízen vallatták a napvilágra került barbár, görög, római, bizánci és későbbi pénzeket. Velük együtt csak kevesen tudták, hogy a régi görög pénzek a görög mitológia tolmácsolói, a római érmék a császári propaganda eszközei

vagy a XV. századi magyar forintok és garasok a lovagvilág szellemének és jelvényeinek visszatükröződései.

Az elmélyült kutatómunkát – sőt a rendszeres gyűjtést is – a második világháború városunkban is megzavarta. A csoport újjászervezésére csak az 1950-es években adódott lehetőség. Nagyházy János numizmata fáradhatatlan munkájának köszönhető az, hogy megyénk területén a gyűjtés sokak kedvtelésévé vált, s a nyilvántartottak száma a száz fel is megközelíti (mely szerény jele lehet a tömegek kultúrsumjának is).

A létszám növekedésével az igények is változtak. Az egyszerű gyűjtésről az érdeklődés az irodalom megismerése felé irányult. 1963-tól évenként hangzottak el olyan előadások, melyek a numizmatikai anyag jobb feldolgozását tették lehetővé.

Debrecen életében emlékezetes esemény maradt az 1964. évi pénz- és éremkiállítás, melynek anyaga meggyőzően reprezentálta a kiállítók irodalmi ismeretét és a gyűjtemények nagyságát. Ez a kiállítás a Pedagógusok Művelődési Házában nyert elhelyezést. A következő években a Fegyveres Erők Klubja tálróiban jelent meg a debreceni numizmaták anyaga. Legnagyobb megtiszteltetés Nagyházy János gyűjtőt érte. Nagyszerűen rendezett érmeit a Déri Múzeum mutatta be.

A numizmatika iránti megnövekedett igények kielégítésére ilyen körülmények között egy ember már nem vállalkozhatott. Szükségszerűvé vált az egyesületi keret bővítése. 1969-ben megalakult az Éremtani Szakosztály Debreceni Csoportja, melynek irányítását egy szűkkörű vezetőség végzi. Ilyenformán a numizmaták kapcsolata közvetlenebbé vált a központtal, a Magyar Régészeti, Művészettörténeti és Éremtani Társulat Éremtani Szakosztályával.

Az Éremtani Szakosztály Debreceni Csoportja összejöveteleit vasárnap délelőttönként az Építők Kultúrotthonában (Debrecen, Kossuth u. 1.) tartja, ahol több régi pénz, érem és egyéb érdeklődésre számot tartó anyag talál gazdára az időnkénti éremcsere közvetítéseken.

A csoport vezetősége a gyűjtés lehetőségének kiszélesítésével nagy gondot kíván fordítani:

- az anyag növekedésével párhuzamosan a tudományosság igényének felkeltésére;
 - az elmélyültebb kutatómunka segítésére.
- A célkitűzések realizálását
- előadások tartásával;
(A XVI. századi pénzhamisítás, Modern magyar éremművészet, Numizmatika és a heraldika, Infláció jelentkezése a magyar pénztörténet során, Numizmatikai irodalom ismertetése.)
 - Kiállítás rendezésével
(Házánk felszabadulásának 25. évfordulója alkalmából „Forradalmaink pénze” című kiállítás.)
 - Sokoldalú kapcsolat kiépítésével kívánja biztosítani.

Az érem szoros kapcsolatban áll a régészettel, a címertannal, a művészettörténettel, a gazdaságtörténettel, sőt a nyelvészettel is. Ennek a kapcsolatnak az elmélyítésére az éremtani csoport gyakran szervez kirándulásokat a környékbeli múzeumok meglátogatására vagy az elérhető kiállítások megtekintésére.

A gyűjtés – szórakozás. Munkában eltöltött nap után kikapcsolódás, a társulati életben belül pedig azonos érdeklődésű emberek találkozása. De a gyűjtés ugyanakkor nemes feladat is, melynek révén a gyakran elkallódásra ítélt anyag az utókor számára fennmarad.

Az Éremtani Szakosztály Debreceni Csoport tagnévsora

Aradi János
Balla Béla
Balla István
Barnai István pénztáros
Bene Imre
Dr. Berényi Pál
Dr. Bertók Lajos vez. tag
Dr. Bencsik János
Békési János
Bérci Zoltán
Biró János
Barizs Dániel
Botos József
China Lajos
Csergő Albert
Csécsői Károly
Csizmadia József
Dóbo János
Dr. Enyedi Tibor vez. tag
Fehérvári Gizella
Faragó Gyula
Fekete István
Dr. Fülöp Tibor
Füleki Ferenc
Dr. Gárdos Ernő
Gitye Sándor
Hapák József
Heredoszky József
Dr. Hidvégi László
Illyés Mihály háznagy
Illyés Mihályné
Dr. Jakó János
Jánoszy Mihály
Juhász Sándor
Kápolnásy István
Kernya Pál vez. tag
Kertész István
Kovács Antal
Kovács Ottó
Dr. Kháler Frigyes

Debrecen, Hámán Kató u. 48.
Debrecen, Sinai Miklós u. 3.
Debrecen, Széchenyi u. 68.
Debrecen, Hold u. 13.
Debrecen, Nyár u. 9.
Debrecen, Ortopéd Klinika
Debrecen, Jókai u. 31.
Hajdúböszörmény, Árpád u. 6.
Debrecen, Arany János u. 1.
Debrecen, Lenin park 3.
Debrecen, Dienes János u. 3. III/10.
Debrecen, Budai Nagy Antal u. 118.
Debrecen, Báthory u. 50.
Debrecen, Nyár u. 6. II/c.
Debrecen, Teleki u. 79.
Debrecen, Kórház u. 6.
Konyár
Hajdúböszörmény, Kölcsey u. 56.
Debrecen, Kun Béla u. 14.
Debrecen, Széchenyi u. 20.
Debrecen, Bem tér 16.
Nyírmada, Ady u. 34.
Debrecen, Széchenyi u. 78.
Debrecen, Nyíl u. 119.
Debrecen, Vörös Hadsereg útja 40.
Debrecen, Apafi u. 54.
Debrecen, Ótmalom u. 44.
Debrecen, Pesti u. 15.
Debrecen, Szekfű u. 2.
Debrecen, Vörös Hadsereg útja 58.
Debrecen, Vörös Hadsereg útja 58.
Debrecen, Belklinika
Hajdúböszörmény, Kossuth u. 4.
Debrecen, Zrínyi u. 10.
Debrecen, Ács u. 12.
Debrecen, Varga u. 1.
Debrecen, Széchenyi u. 25.
Debrecen, Kandia u. 4.
Debrecen, Tanácsköztársaság útja 9.

Kincses Gyula titkár
Kiss Ernő
Kun Sándor
Lakatos Tibor
Labanc György
László Endre
Lukács Ferencné
Megyesi István
Nagyházy János elnök
Nagyházi Csaba
Nagy Gábor
Dr. Nagy László
Dr. Nagy Imre
Dr. Nagy Tibor
Németh Szilárd
Oltay Imre
Papp Lajos
Pethő Attila
Polgár Sándor
Rácz Lajos
Révész Sándor
Rontó Géza
Rózsa Béla
Sarkady József
Sitku Gyula
Somlai Miklós
Szabó János
Szabó Sándor
Szamusújvári Sándor
Sebestyén Béla
Szendrey György
Szőnyi Imre
Szöllőssi László
Dr. Szűcs Ernő
Tarr János
Tarnóczi Sándor
Tiszai Gyula
Tarbai Kálmán
Tóth János
Dr. Törös Béla
Turzai István
Dr. Varga Miklós
Varga Imre
Vágó Lajos
Várnai Ernő könyvtáros
Zabán János

Debrecen, Szoboszlai u. 2.
Debrecen, Arany János u. 5.
Hajdúböszörmény, Kossuth u. 2.
Debrecen, Szepességi u. 18.
Debrecen, Szabadság útja 98.
Debrecen, Vörös Hadsereg útja 28.
Debrecen, Tanácsköztársaság útja 12.
Debrecen, Domokos u. 9.
Debrecen, Nyíl u. 111.
Debrecen, Nyíl u. 111.
Debrecen, Csapó u. 2.
Debrecen, Apafi u. 10.
Debrecen, Április 4 útja 18.
Debrecen, Tanácsköztársaság útja 39.
Vámospercs, Rákóczi u. 3.
Debrecen, Hatvan utca 1.
Debrecen, Kossuth u. 7-9.
Nyíregyháza, Stadion út 14.
Debrecen, Hajnal u. 29.
Debrecen, Fokos u. 14.
Hajdúböszörmény, Nánási u. 7.
Debrecen, Mester u. 39.
Debrecen, Sarkantyú u. 7.
Debrecen, Hatvan u. 11.
Debrecen, Rendőrfőkapitányság
Debrecen, Mácsay Sándor u. 4. D
Debrecen, Kerekes u. 36.
Debrecen, Lakatos u. 17.
Debrecen, Petőfi tér 4.
Debrecen, Csapó u. 2-4.
Debrecen, Dózsa Gy. út 11.
Debrecen, Árpád tér 17.
Debrecen, Ságvári u. 1.
Debrecen, Simonffy út 13.
Debrecen, Csokonai u. 46.
Debrecen, Jászai M. tér 2.
Debrecen, Simonffy u. 1. B
Debrecen, Bocskai tér 5.
Debrecen, Végh Dezső u. 4.
Debrecen, Vár u. 2.
Debrecen, Petőfi tér 18.
Debrecen, Hatvan u. 1.
Debrecen, Apafi u. 22.
Debrecen, Hatvan u. 1.
Debrecen, Hajó u. 20.
Debrecen, Tanácsköztársaság útja 40. C

Dankó Imre romániai tanulmányútja

Július 21–augusztus 2-á között a Művelődésügyi Minisztérium megbízásából dr. Dankó Imre megyei múzeumigazgató harmadmagával romániai tanulmányúton vett részt. A küldöttség a romániai múzeumok raktározási rendjét, nyilvántartási gyakorlatát, kiállításrendezési technikáját, eszközeit, megoldásait és a múzeumok biztonsági berendezéseit tanulmányozta.

A küldöttség meglátogatta a bukaresti Szépművészeti Múzeumot, a Falu-múzeumot, a Román Nép Forradalmi Múzeumát, az Aman Emlékmúzeumot, a Zambaccian Emlékmúzeumot, a Népművészeti Múzeumot, a Régészeti Múzeumot, a nagyszebeni Bruckhental Múzeumot, a kolozsvári Művészeti Múzeumot, a hójai Szabadtéri Néprajzi Múzeumot, a Történeti Múzeumot, a constantcai Régészeti Múzeumot, a Mozaik kiállítást, a Szépművészeti Múzeumot és az Aquariumot. A látottakról, tapasztaltakról a küldöttség tagjai jelentést készítettek és azok a közeljövőben kiadásra kerülnek.

A Múzeumi Kurír címképéről

Kiadványunk címlapján *Menyhárt József* fame a Déri Múzeum homlokzatát ábrázolja és a követk a Múzeumi Kurírnak. Mint közismert, *Menyhárt* Déri Múzeum munkatársa volt.

Vándorkiállításaink

A Déri Múzeum az idei Múzeumi Hónapra két vándorkiállítást készített. Az egyik húsz keretben, men, áttekintést ad a magyar festészet történetéről *kátjaink* címen az utóbbi ötven év politikai plaká kiállítás didaktikusan felépített és nemes propagál nagy állandó és jelentős időszak kiállításoknak. zetes igénylés alapján ingyenesen mutatjuk be a fa Mindkét kiállításához rövid, jól összefogott nyomt A Déri Múzeum tervei között több, a jövőben elké szerepel.

A Hajdú-Bihar megyei Múzeumbarátok Körének tagnévsora

1969

(A BEFIZETÉSEK BEÉRKEZÉSÉNEK SORRENDJÉBEN)

Július 21–augusztus 1-ig Dr. Dankó Imre művelődésügyi miniszterelnök vezetésével a Zambaccian Emlékmúzeumot, a nagyszabedű múzeumot, a hójai Szabadtéri Múzeumot és az Aquariumot. A látogatásról készítették és azok a kö-

- Budapest, XII. Csörsz u. 7., fszt. 4.
Debrecen, Béke útja 44.
Debrecen, Ságvári E. u. 6. I. 2.
Debrecen, Bethlen u. 41.
Debrecen, Tanácsköztársaság útja 62. I. 6.
Debrecen, Bőrklínika
Hajdúhadház, Nyíl u. 57.
Debrecen, Teleki u. 21.
Hajdúhadház, Árpád u. 99.
Hajdúhadház, Nap u. 78.
Debrecen, Hatvan u. 1.
Konyár
Debrecen, Tanácsköztársaság útja 54 A T
Debrecen, Simonyi út 26. II. 12.
Debrecen, Petőfi tér 4. I. ép. III. 16.
Debrecen, Kálvin tér 16.
Debrecen, Nyíl u. 111.
Debrecen, Csokonai u. 28.
Debrecen, Csokonai u. 28.
Debrecen, MÁV-állomás laktanya II. 26.
Debrecen, Táncsis M. u. 17.
Debrecen, Táncsis M. u. 17.
Debrecen, Szabadság útja 47. II. 6.
Debrecen, Tanító u. 7.
Debrecen, Tanító u. 7.
Debrecen, Rákóczi u. 34. B
Debrecen, Gyöngyösi u. 12.
Debrecen, Petőfi tér 25.
Debrecen, Ószirózsa u. 5.
Debrecen, Batthyány u. 4.
Debrecen, Hatvan u. 1.
Debrecen, Petőfi tér 20–21. II. 3.
Konyár
Debrecen, Hajnal u. 6. I. 6.
Debrecen, Vörös Hadsereg útja 20.
Debrecen, Hatvan u. 1.
Debrecen, Péterfia u. 19.
Hajdúhadház, Kazinczy u. 3.
Debrecen, Böszörményi út 104.
Debrecen, Arany János u. 14.
Debrecen, Vörös Hadsereg útja 40.
Debrecen, Kálvin tér 17.
Debrecen, Klinika
Debrecen, Komlóssy út 17.
Debrecen, Borsovai u. 12. B
Debrecen, Ótmalom u. 3.
Debrecen, Vörös Hadsereg útja 45.
Debrecen, Kun Béla u. 12.
Debrecen, Thomas Mann u. 7.
Pécs, 39-es dandár u. 9. C I. 1.
Debrecen, Ótmalom u. 3.
Debrecen, Liszt Ferenc u. 6. I. em.
Debrecen, Gvadányi u. 8.
Debrecen, Nyomtató u. 3.
Debrecen, Izsó u. 21.
Debrecen, Homok u. 13.
Hajdúböszörmény, Árpád u. 6.
Debrecen, Viola u. 2.
Debrecen, Dózsa György út 7.
Debrecen, Vörös Hadsereg útja 20.
Debrecen, Jókai u. 11.
Debrecen, Jókai u. 11.
Debrecen, Barna u. 2. A 1. fsz. 1.
Debrecen, Csapó u. 15. III. 13.
Debrecen, Csapó u. 51.
Nádudvar, Kisszóllóskert
Debrecen, Bárány u. 12. B
Hajdúhadház, Kazinczy u. 11.
Debrecen, Tanácsköztársaság útja 45.
Debrecen, Varga utca 13.
Debrecen, Csapó utca 18.
Debrecen, Szepesség utca 6.
Debrecen, Nagyerdei körút 78. III.
Debrecen, Simonyi út 15.
Debrecen, Kertváros u. 29.
Debrecen, Vörös Hadsereg útja 45–47.
Debrecen, Petőfi tér 25.

A Ha Múzeumbará

(A BEFIZETÉSEK

Július 21–augusztus
sából *dr. Dankó Imre* m
nalmányúton vett részt.
jét, nyilvántartási gyako
oldásait és a múzeumok

A küldöttség meglát
múzeumot, a Román Né
a Zambaccian Emlékmú
zeumot, a nagyszebeni I
zeumot, a hójai Szabadté
tancai Régészeti Múzeum
és az Aquariumot. A lát
készítettek és azok a kö

Felelős kiadó: Dr. Dan

Készült 1000 példányban. – Terjed
69-6991 Szabadság Lapnyomda, Debrecen